

System wartości a potrzeby człowieka

- [Wprowadzenie](#)
- [Badanie 1](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Badanie 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

System wartości a potrzeby człowieka

Źródło: Greg Rakoczy, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Statystycznie rzecz biorąc**”.

Potrzeba – pojęcie to wydaje się oczywiste i nikomu nie trzeba tłumaczyć, co ono oznacza. Ale czy na pewno? Czy wiesz, jakie są potrzeby podstawowe, a jakie należą do wyższego rzędu? Czy na przykład potrzeby transcendentne mogą być zaspokojone, jeśli inne nie są? Co jesteśmy w stanie zrobić, by zaspokoić nasze potrzeby?

Twoje cele

- Wyjaśnisz pojęcie potrzeby.
- Zastosujesz teoretyczny model potrzeb Abrahama Maslowa do identyfikowania konkretnych dóbr rynkowych służących ich zaspokojeniu.
- Przeanalizujesz związek między miejscem, jakie różnego typu potrzeby zajmują w hierarchii człowieka, a wyznawanym przez niego systemem wartości.

Dla zainteresowanych

**Badania opinii publicznej:
historia, metody i ośrodki**

Badanie opinii publicznej

Wartości a światopogląd

**Norma: pomiędzy
wartością a dyrektywą**

**Wspólność
i różnorodność wartości
w społeczeństwach
europejskich**

Badanie 1

Odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na żadną z pozostałych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

W trakcie swojego życia człowiek zaspokaja wiele potrzeb. Czy twoim zdaniem wszystkie potrzeby powinny być zaspokajane w zgodzie z akceptowanym społecznie systemem wartości?

- ☐ Jeśli człowiek nie może zaspokoić potrzeby zgodnie ze społecznym systemem wartości, powinien z niej zrezygnować.
- ☐ Jeśli nie ma sposobu, aby zaspokoić potrzebę zgodnie ze społecznym systemem wartości, człowiekowi wolno to zrobić wbrew temu systemowi.
- ☐ Trudno powiedzieć.

Porównaj swoją odpowiedź z propozycjami innych uczniów. Czy między waszymi odpowiedziami były duże rozbieżności?

Ćwiczenie 2

Rozważ poniższe problemy.

Jaką różnicę dostrzegasz między takimi pojęciami, jak „potrzeba” i „wartość”?

Co i w jaki sposób wiąże potrzeby ludzkie ze społecznymi wartościami?

W jakim sensie zaspokojenie potrzeb niższego rzędu warunkuje możliwość zaspokajania potrzeb wyższego rzędu, a w jakim stopniu go nie warunkuje?

Czy potrzeby są twoim zdaniem „wymienne”?

Przedyskutuj swoje odpowiedzi z koleżankami i kolegami z klasy. Przeanalizuj, czy bardzo się różnicie w swoich odpowiedziach. Ustalcie wspólnie, z czego to wynika.

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i rozważ okoliczności, które mogą sprawić, że potrzeby niższego rzędu „wymieniamy” na potrzeby wyższego rzędu (i odwrotnie).

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/Pp9h5OPHA>

Potrzeba potrzebie nierówna

Wiadomo, że istnieją potrzeby podstawowe i potrzeby wyższe. Podobnie jak wartości. Oczywiście jest dla nas, że pewne potrzeby życiowe muszą być zaspokojone, aby człowiek mógł zająć się na przykład samodoskonaleniem. Chociaż nie zawsze, nie wszędzie, nie w odniesieniu do każdej jednostki. Kłam uniwersalności tej zasady zadają niektórzy artyści dbający o swoją sztukę, a niedbający o realizację potrzeb życiowych. To stawia przed nami następne pytania: Czym jest potrzeba życiowa i gdzie leży granica oddzielająca ją od potrzeb wyższego rzędu? Czy zdrowe i regularne posiłki służą naszemu życiu, czy tylko jakości tego życia, a więc wartości wyższego rzędu niż zwykle zaspokojenie głodu? Te i podobne pytania uzmysławiają umowność wszelkich klasyfikacji ograniczających do kilku kategorii złożoność ludzkiego życia.

To nie znaczy jednak, że problem granic, jakie przekraczamy, realizując to, co akurat uznamy za ważne, nie istnieje. Ludzkie potrzeby powiązane ze sposobami ich zaspokajania i wartościami tworzącymi ludzką kulturę tworzą zadziwiającą, splątaną sieć. Niektóre okoliczności uruchamiają w nas potrzeby czysto zwierzęce, a inne specyficznie ludzkie. Ale czy istotnie?

Sytuacje graniczne zawsze ujawniają konflikt jakichś wartości. Wybór, jakiego dokonuje człowiek, pokazuje, co jest dla niego ważne i jaką potrzebę chce zaspokoić w pierwszej kolejności. W sytuacjach granicznych można wprawdzie stawiać proste pytania, ale nie da się znaleźć prostych odpowiedzi. Skoro można oddać życie za jedną świętość w imię obrony człowieczeństwa, to czy odrzucenie innej świętości na rzecz życia zawsze należy wiązać ze zezwierzeniem? Co jest w stanie zrobić człowiek, aby ratować własne życie?

Oto fragmenty wywiadu, jakiego udzielił Pedro Algorta, który po wypadku samolotowym w 1972 roku spędził 71 dni w Andach, czekając na pomoc:

„Samolot niemiłosiernie drżał i zaczął odbijać się od szczytów, po czym spadł do doliny. Leżeliśmy oszołomieni, w zupełnej ciszy, a na zewnątrz padał delikatny śnieg. (...) Nie pamiętam numeru mojego siedzenia ani moich słów na chwilę przed uderzeniem, ponieważ w akcie paniki odjęło mi rozum. (...) Należeliśmy do drużyny rugby i to właśnie jej kapitan stanowił trzon naszej grupy. Wiedział, jak nami zarządzać i cieszył się autorytetem. Odegrał bardzo ważną rolę w pierwszych dniach naszego pobytu w górach i starał się nas jakoś zorganizować. Problem polegał na tym, że cały czas powtarzał, żebyśmy nie wpadali w panikę, bo niedługo ktoś nas uratuje. Z tym że nikt nas nie uratował, a jego kolejne zapewnienia tylko powstrzymywały nas przed próbami zaadaptowania się do panujących tam warunków.”

Członkowie drużyny, którzy ocalili z katastrofy, zdesperowani i nękanii przez głód, zaczęli jeść ciała ofiar. To było jedyne wyjście, aby przeżyć. Jak sami twierdzili, musieli robić rzeczy, o których w normalnych warunkach nawet by nie pomyśleli.

A teraz przyjrzyjmy się przykładowi odmiennemu: co jest w stanie zrobić człowiek, aby ratować życie innego człowieka. Na początek świadectwo:

„Było to 2 sierpnia w [19]41 roku. Udało się jednemu z więźniów z bloku właśnie tego, na którym ja byłem, to jest na bloku XIV A, zbiec. Zarządzono poszukiwanie. Nie odnaleźli tego więźnia, więc wiedzieliśmy, że będzie wybiórka, bo taka była procedura w obozie, że za jednego, który ucieknie, dziesięciu idzie na śmierć. W czasie tej wybiórki ja stałem gdzieś tak w środku, nadszedł nade mnie Lager Fritzsche i wskazał ręką, że mnie też wyprowadzić do tych skazańców. Więc ja w tym czasie wypowiedziałem, że żał mi jest dzieci i żony. Wypowiedziałem to dość nawet głośno, tak, że ojciec Maksymilian, który stał niedaleko mnie, usłyszał te słowa. Gdy już żeśmy byli wybrani, wszyscy dziesięciu i miano nas odprowadzić na blok XI do bunkra na śmierć głodową, ten samorządny więzień wystąpił z szeregu i skierował się przed Lagerführera. Powiedział, że on chce pójść za jednego z wybranych. Lager Fritzsche pyta się go, dlaczego ty chcesz pójść. A bo on ma dzieci, ma żonę, niech on przeżyje, a ja chcę pójść za niego. Kazano mu wstąpić na moje miejsce, ja nie mogłem nic powiedzieć. Tylkośmy się obydwoj patrzyli na siebie. On na mnie, ja na niego. I tak on odszedł, został odprowadzony, a ja wróciłem na blok”.

W pewnym sensie Franciszek Gajowniczek nie mówi niczego nowego. To nie znaczy jednak, że ta historia jest aż tak oczywista. Oddajmy głos Zbigniewowi Żakiewiczowi, dziennikarzowi, który w 2009 roku opublikował na łamach „Tygodnika Powszechnego” swoją rozmowę z Franciszkiem Gajowniczkiem:

„Jechałem do niego z wewnętrznym drżeniem serca: miałem się zetknąć z człowiekiem, który na dnie piekła, jakie zgotował człowiek człowiekowi, spotkał kogoś, kto potrafił ratować człowieczeństwo, kto w tamtych, jakże już niepojętych dla nas czasach, potrafił oddać swe życie za drugiego człowieka. Jechałem z tym większym drżeniem serca, że uratowanym człowiekiem był właśnie Franciszek Gajowniczek – członek ruchu oporu osadzony w kombinacie śmierci zwanym Oświęcim. Rozmowę przeprowadzoną z Gajowniczkiem notowałem na gorąco i następnie opracowałem dla »Tygodnika Powszechnego«. Reakcja czytelników była natychmiastowa i ostra. Czytelnicy (nie wszyscy, lecz spora część) zarzucali mi brak szacunku wobec rozmówcy, deheroizację tematu itd. Reakcja ta nie była dla mnie zaskoczeniem: sam przecież w trakcie rozmowy przeżywałem mały dramat, gdy swe naiwne wyobrażenia o świętym i o człowieku, który został wplątany w historię świętości, wyobrażenia wyniesione z lektury kiepskich książek dopasowywałem do rzeczywistości. Bowiem w trakcie rozmowy stawało się dla mnie jasne, że rozmawiam ze zwykłym, może nawet przeciętnym człowiekiem, nie w pełni pojmującym rozmiary tej sprawy, w której jest najważniejszym »załącznikiem«. Ale zrozumiałem też, że na tym polega wielkość ofiary ojca Maksymiliana Kolbego, że oddał on życie za człowieka, za zwykłego człowieka, który może być jednym spośród nas. Czyż zresztą w czasach, gdy ludzi dzielono na »gorszych« i »lepszych« – śmierć za człowieka zwykłego nie była największą rehabilitacją człowieczeństwa?»

Czy oba te przypadki mają ze sobą coś wspólnego? Czy pierwszy traktuje o postawie, która jest zaprzeczeniem drugiej? Każdy na to pytanie musi odpowiedzieć samodzielnie. Zwróćmy tylko uwagę na jedno – każda nasza potrzeba jest powiązana z jakąś wartością. Hierarchizacja potrzeb to jednocześnie hierarchizacja wartości. Czy układy te zawsze są zbieżne? Jakiej wartości bronił ojciec Kolbe, to wydaje się w miarę oczywiste. Czy jednak musiał najpierw (i czy w ogóle mógł) wyzbyć się wszelkich potrzeb, aby bronić idei człowieczeństwa? A może da się wskazać na jakąś czysto ludzką potrzebę, którą w pewnym sensie w ten właśnie sposób zrealizował?

Źródła cytatów: Joel Golby, *Rozmawiamy z człowiekiem, który przeżył katastrofę lotniczą i jadł ludzkie mięso, aby przetrwać*, tłum. Bartosz Załuska, 1.04.2016, vice.com [dostęp 20.05.2021]; Franciszek Gajowniczek: *On odszedł za mnie na śmierć, a ja przeżyłem*, 10.01.2020, polskieradio.pl [dostęp 20.05.2021]; Zbigniew Żakiewicz, *Rozmowa z człowiekiem uratowanym przez o. Kolbego*, 10.10.2016, wiesz.pl [dostęp 20.05.2021].
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Rozważ oba przypadki przedstawione w audiobooku i zestaw ze sobą argumenty na rzecz dwóch sprzecznych tez, uzasadniając je w sposób, który uznasz za odpowiedni (odwołaj się albo do argumentów formułowanych przez autorytety moralne i/lub intelektualne, albo do własnych przemyśleń, ewentualnie cudzych doświadczeń).

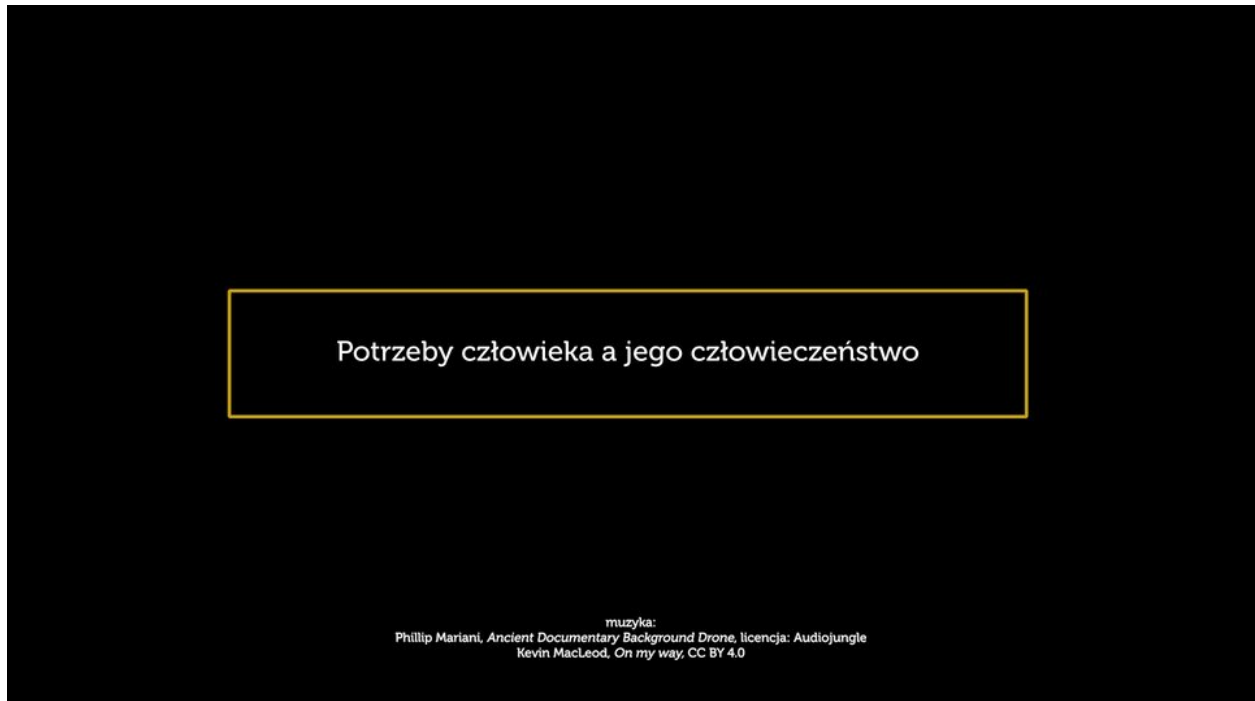
Pierwsza teza: Oba przypadki pokazują dwie nawzajem wykluczające się postawy.

Druga teza: Oba przypadki odnoszą się do dwóch niewspółmiernych i przez to nieporównywalnych postaw.

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i rozważ dylemat wyrażony w jego tytule. Zastanów się, na ile indywidualna hierarchizacja **potrzeb**, jakie realizujemy w różnej kolejności, a na ile sposób ich zaspokajania decyduje o „człowieczeństwie” człowieka.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DFk4cHT7C>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Potrzeby człowieka a jego człowieczeństwo.

Ćwiczenie 1

Zaznacz, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Popęd seksualny jako potrzeba podstawowa pokazuje, że pojęcie potrzeby jest tożsame z pojęciem popędu.	☐	☐
Abraham Maslow udowodnił, że potrzeby człowieka mają charakter hierarchiczny, co znaczy, że realizacja każdej potrzeby wyższego rzędu musi być z konieczności poprzedzona realizacją potrzeby niższego rzędu.	☐	☐
Ludzkie pragnienie miłości stanowi wyraz potrzeby afiliacji.	☐	☐
Potrzeby transcendentálne to potrzeby przenoszone przez podmiot z grupy potrzeb niższego rzędu do grupy potrzeb wyższego rzędu.	☐	☐
Najbardziej złożonym kompleksem ludzkich potrzeb jest według Maslowa potrzeba samorealizacji.	☐	☐
Człowiek, zaspokajając swoje potrzeby, powinien uwzględniać społecznie akceptowany system aksjologiczny, co znaczy, że potrzeby powinien zaspokajać zgodnie ze społecznie przyjętym systemem norm i wartości.	☐	☐

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z obrazem Auguste'a Renoira *Śniadanie wioślarzy*, a następnie wykonaj ćwiczenie.

Źródło: domena publiczna.

Scharakteryzuj dwie potrzeby, które realizują ludzie przedstawieni na obrazie Renoira, i sposób, w jaki są zaspokajane.

Słownik

aksjologia

(z gr. *axios* – godny, cenny oraz *logos* – słowo, nauka, wiedza); dział filozofii zajmujący się wartościami; w szerszym znaczeniu to ogólna teoria wartości, w znaczeniu węższym – dziedzina rozważań wchodząca w skład innych dyscyplin naukowych nad wartościami (np. moralnymi, estetycznymi, religijnymi itp.); szczegółowe teorie wyjaśniające istnienie i funkcjonowanie wartości

potrzeba

silnie odczuwane pragnienie

transcendencja

(z łac. *transcendere* – przekraczać, wykraczać poza, przewyższać); coś, co wykracza poza egzystencję człowieka, stąd *transcendentalny* to przekraczający granice podmiotu poznającego rzeczywistość i odnoszący się do przedmiotu poznania pozostającego poza

podmiotem (jego świadomością); coś ma charakter transcendentálny, jeśli wykracza poza ludzkie doświadczenie zmysłowe (transcendentálny jest, na przykład Bóg); *transcendentalia* natomiast to powszechne i konieczne właściwości realnie istniejących bytów

wartości

to, co cenne i godne pożądania, co stanowi cel ludzkich dążeń (może mieć charakter materialny lub duchowy, symboliczny)

Badanie 2

Weź pod uwagę dotychczasowe rozważania z Badania 1, wykonanych ćwiczeń oraz przedstawionych materiałów i ponownie odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na inną odpowiedź.

Ćwiczenie 1

W trakcie swojego życia człowiek zaspokaja wiele potrzeb. Czy twoim zdaniem wszystkie potrzeby powinny być zaspokajane w zgodzie z akceptowanym społecznie systemem wartości?

☐

Jeśli człowiek nie może zaspokoić potrzeby zgodnie ze społecznym systemem wartości, powinien z niej zrezygnować.

☐

Jeśli nie ma sposobu, aby zaspokoić potrzebę zgodnie ze społecznym systemem wartości, człowiekowi wolno to zrobić wbrew temu systemowi.

☐

Trudno powiedzieć.

Porównanie wyników badań

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj różnice w procentowych rozkładach odpowiedzi na pytanie sondażowe w obu badaniach.

Porównaj odpowiedzi z obu sondaży przeprowadzonych w klasie. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne).

Czy refleksja nad pytaniami po pierwszym sondażu oraz treści zamieszczonych materiałów mogły wpłynąć na zmianę wskazań części z was? Jeśli tak, przedstaw, których wskazań to dotyczy, i uzasadnij dlaczego. Jeśli nie, również uzasadnij.

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbińska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Historia i teraźniejszość

Temat: System wartości a potrzeby człowieka

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Człowiek i społeczeństwo.

Uczeń:

1) wyjaśnia, czym są potrzeby człowieka, i ustala ich hierarchię, uwzględniając społecznie akceptowany system aksjologiczny.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcie potrzeby;
- stosuje teoretyczny model potrzeb Abrahama Masłowa do identyfikowania konkretnych dóbr rynkowych służących ich zaspokojeniu;
- analizuje związek między miejscem, jakie zajmują potrzeby w hierarchii człowieka, a wyznawanym przez niego systemem wartości.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- badanie sondażowe.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Dyskusja wprowadzająca do zagadnień poruszanych w e-materiale. Uczniowie, korzystając z własnej wiedzy, odpowiadają na pytania zawarte we Wprowadzeniu.
2. Przedstawienie tematu „System wartości a potrzeby człowieka” i celów zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej (lub za pomocą rzutnika) pytanie sondażowe z sekcji „Badanie 1”. Uczniowie na telefonach komórkowych lub tabletach logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Chętne osoby mogą uzasadnić swój wybór.
2. Podział klasy na grupy. Każdy zespół rozważa problemy przedstawione w ćwiczeniu 2 w sekcji „Badanie 1”. Następnie reprezentanci grup przedstawiają efekty pracy, które są wspólnie dyskutowane przez uczniów.
3. Praca z materiałem zamieszczonym w sekcji „Audiobook”. Uczniowie zapoznają się z treścią materiału i rozważają przedstawione w nim sytuacje graniczne, które mogą sprawić, że potrzeby niższego rzędu „wymieniamy” na potrzeby wyższego rzędu (i odwrotnie).
4. Dyskusja. Uczniowie przedstawiają argumenty na poparcie dwóch sprzecznych tez zawartych w ćwiczeniu dołączonym do audiobooka. Następnie wybrana osoba prezentuje wnioski.
5. Praca z filmem. Uczniowie w trakcie emisji materiału zapisują problemy i pytania z nim związane. Następnie prowadzą dyskusję, która pozwala lepiej zrozumieć poruszaną tematykę. Na końcu przystępują do rozwiązywania zadań w sposób indywidualny.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie ponownie odpowiadają na pytanie sondażowe postawione na wcześniejszym etapie zajęć (w sekcji „Badanie 2”). Wyniki są wyświetlone na tablicy interaktywnej.
2. Podział na grupy. Każda z nich wykonuje ćwiczenie 2 w sekcji „Badanie 2”. Uczniowie porównują wyniki badań przeprowadzonych w klasie. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi, które są wspólnie omawiane i porównywane.
3. Omówienie przebiegu zajęć, przedstawienie mocnych i słabych stron pracy zespołów i przekazanie informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Na podstawie schematu piramidy Masłowa przygotuj hierarchię swoich potrzeb, nawet tych trudnych do zaspokojenia, i podaj przykłady. Które z nich możesz zrealizować w zgodzie ze społecznym systemem wartości i norm? Czy są wśród nich takie, które są sprzeczne z tym systemem?

Materiały pomocnicze:

- *Encyklopedia socjologii*, Warszawa 1998.
- *Osobowość a społeczne zachowanie się ludzi*, red. Janusz Reykowski, Warszawa 1980.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.